

Таким чином, можна зробити висновок, що вивчення теорії та практики прийняття рішень, які приймаються органами внутрішніх справ, з використанням різних методів, в тому числі теоретико-правового, порівняльно-правового, соціально-правового, статистичного, може сприяти виявленню тих труднощів та помилок, що виникають на практиці під час прийняття рішень, а також якими об'єктивних та суб'єктивних факторів, що зумовлюють ці труднощі (наприклад, прогалини в правовому регулюванні, неточності, протиріччя в законі, незрозуміння вимог закону, невміння використовувати наданий вибір рішення тощо).

Список літератури: 1. Алексеев С.С. Проблемы теории права. Свердловск. 1973. Т.2. 2. Бандурка О.М. Основи управління і органах внутрішніх справ України. Харків., 1999. 3. Лупинская П.А. Решения в уголовном судопроизводстве, их виды, содержание и формы. – М., 1976. 4. Афанасьев В.Г. Научное управление обществом. М., 1968. 5. Тихомиров Ю.А. Управленческое решение. М., 1972. 6. Тихомиров Ю.А. Принятие решения человеком. Тбилиси, 1967. 7. Афанасьев В.Г. О системном подходе в социальном познании. // Вопросы философии, 1973, № 6. 8. Аббасова О.С. К вопросу о системном, комплексном подходе к управлению социалистическим обществом. // Научное управление обществом, Вып. 8, М., 1974. 9. Голунский С.А. К вопросу о понятии правовой нормы в теории социалистического права. // Н. 1961., № 4. 10. Сомошенко И.С., Никитинский В.И. Цель правовых норм – масштаб оценки их эффективности. // Ученые записки ВНИИ ИСЗ. М., 1969. 11. Элькин П.С. Категории «цель» и «средство» в сфере уголовно-процессуального регулирования // Советское государство и право. 1972. № 8. 12. Элькин П.С. Цели и средства их достижения в уголовно-процессуальном законе. Л., 1976.

Надійшла до редколегії 16.02.2001

А.Є. Голубов, ад'юнкт Нац. ун-ту внутр. справ

ПИТАННЯ ПОБУДОВИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ ОСОБИ

Категорія правового статусу має велике значення як для правової теорії, так і для практики правозастосування. Це обумовлене тим, що вона охоплює дуже важливу сферу правової дійсності, а саме ту його частину, де знаходить свій прояв свідомо діяльність індивідів. Тому розробка цілісного поняття правового статусу з урахуванням усіх його правових особливостей дасть можливість як для правильного сприйняття цього об'єктивного явища, так і для реалізації його у суспільній практиці.

В юридичній літературі цілком вірно зазначено, що в основі правового статусу лежить соціальне становища особи [1, с.14; 2, с.48; 3, с.115; 4, с.21; 5, с.58; 7, с.73]. Кожна особа, перебуваючи у межах суспільства, беручи участь у суспільних відносинах, досягає певного становища. Воно має свій зовнішній прояв та повинно бути зафіксовано за допомогою тих чи інших засобів. Така вимога потрібна, щоб гарантувати не тільки продуктивну діяльність та розвиток особистості, а й розвиток самого суспільства. Тому держава, виступаючи певною формою організації суспільства, встановлює правові засади для такого оформлення правовими засобами. Тому у найзагальнішому вигляді

правовий статус можна визначити як « юридично закріплене становище людини у суспільстві» [2, с.48]. Але на нашу думку, такого визначення буде замало. Адже, по-перше, кожне явище має як зовнішній, так і внутрішній зміст, які обумовлюють його існування. У вище наведеному визначенні, відображається зовнішня особливість правового статусу особи, тобто вказується на те, що становище особи упорядковане правом. Кожному явищу правової сфери притаманні такі особливості юридичного характеру, які обумовлюють його індивідуальність. Звідси – для існування правового становища особи потрібні елементи, які у своїй сукупності давали б змогу відрізнити його від інших правових понять. Ними, на наш погляд, виступають як юридично визначені необхідні умови володіння правовим статусом, на їх існування вказують деякі автори [3, с.119; 5, с.59; 6, с.9; 7, с.39], і ми з ними цілком згодні, так і структурні елементи, які входять до складу правового становища (їх розгляд виходить за межі цієї роботи). По-третє, між зовнішнім та внутрішнім змістом повинен бути певний зв'язок, який обумовлює напрямок розгортання та призначення цієї правової категорії. Це повинно підкреслювати соціальне значення цього поняття, відзначати його активну, позитивну функцію, тому що проблема правового становища має бути пов'язана із соціальною активністю людини.

З цього можна зробити висновок, що для розкриття поняття правового становища ми повинні виявити та вказати ті риси, які має це явище. Ними, на наш погляд, є:

- врегульованість за допомогою права становища особи у суспільстві;
- наявність юридично визначених елементів, які входять у склад правового становища;
- наявність зв'язку між зовнішнім та внутрішнім проявом цього явища, який вказує на спрямування (призначення) правового становища особи.

Беручи до уваги викладене, спробуємо дати визначення цього поняття. На наш погляд, це **закріплене правом соціально значиме становище особи (за наявності певних умов), яке характеризується юридично визначеним складом та надає змогу особі брати участь у правовідносинах.**

У правовій літературі при розгляді питань, пов'язаних із правовим становищем, більшість авторів виділяють декілька видів статусу в залежності від обраного критерію поділу. Ми поділяємо точку зору тих авторів, які виділяють загальний (конституційний), галузевий та індивідуальний. Як вони вказують, кожний наступний вид є деталізацією попередніх завдяки визначенню сфери дій особи та розширенням змісту елементів, утворюючих статус. Тому ми можемо дати визначення як загального, так і галузевого правових статусів, беручи до уваги їх особливості.

Наведене вище визначення правового статусу спробуємо застосувати для визначення кримінально-процесуального статусу особи. При визначенні процесуального статусу ми розкриваємо його поняття відносно до галузевого. Індивідуальний є більш деталізованим по відношенню до галузевого завдяки тому, що особа діє як певний учасник кримінально-процесуальної діяльності з притаманними цьому учаснику особливостями його правового становища, але при цьому зберігаються риси, притаманні усім учасникам на

рівні галузевого статусу. Як підкреслив Янович Ю.П.: «... процесуальне становище особи у кримінальному судочинстві, за рівнем більш висока, а за масштабами більш широка проблема, ніж становище певного учасника кримінального процесу, з неї витікають закономірності функціонування кримінально-процесуального статусу підозрюваного, обвинуваченого ...», тобто кожного з учасників процесу.

Враховуючи особливості того, що ми даємо визначення кримінально-процесуального статусу особи та беручи до уваги викладене вище, визначимо його як **врегульоване кримінально-процесуальним законом становище особи, яке характеризується юридично визначеним складом та надає змогу особі брати участь у кримінально-процесуальних відносинах.**

З цього визначення ми одразу можемо виділити такі основні моменти:

- становище особи врегульовано кримінально-процесуальним правом;
- діяльність особи здійснюється у межах кримінального процесу;
- положення особи характеризується юридично значимими елементами (права, обов'язки та інші.), які обумовлені особливостями кримінально-процесуальної діяльності;

– особа є учасником кримінально-процесуальних відносин.

Зробимо висновок, що визначення статусу особи у кримінальному процесі дає змогу з'ясувати питання, пов'язані із способом врегулювання, сферою, де здійснюється це регулювання, необхідністю елементів цього статусу та ряд інших. На наш погляд, правильне вирішення цих питань має важливе значення як для забезпечення реалізації усіх складових елементів процесуального статусу, так і для виконання завдань, які стоять перед кримінальним судочинством. До того ж, це визначення показує цілісність цього правового явища, що воно не є надуманим поняттям у кримінальному процесі, а об'єктивно існуючою категорією із притаманним йому структурним складом, який лише у своїй сукупності утворює кримінально-процесуальний статус особи. Підкреслення того, що володіння особою певним процесуальним становищем дає можливість бути учасником процесуальних відносин вказує на те, що:

- ця особа повноправний учасник цих відносин;
- вона активно діє у межах кримінального судочинства;
- цей учасник діє не самотньо, а у взаємодії з іншими учасниками цієї діяльності;
- він повинен підкорятися вимогам, які діють у рамках кримінального процесу.

І треба обов'язково підкреслити той момент, який впливає з нашого визначення, що коли особа не має визначеного законом процесуального статусу, то вести мову про її участь у кримінально-процесуальній діяльності ми не можемо. Бо у разі залучення такої особи до провадження у справі ми отримуємо не суб'єкт, а об'єкт кримінального процесу, адже, що відповідаючого його становищу статусу ми не маємо, а наданий статус іншого, хоча близького за діяльністю, учасника не відповідає існуючій потребі, і як результат отримуємо порушення закону, що суперечить як принципам, так і завданням кримінального судочинства. Щоб уникнути такої ситуації, на на-

шу думку, потрібно провести аналіз усієї кримінально-процесуальної діяльності як за її окремими етапами, так і як цілісного явища, з'ясувати коло усіх осіб, які до неї залучаються, визначити, чи всі з виявлених осіб мають процесуальний статус або чи у повній мірі він відповідає їхньому становищу, чи у кожному разі вступу особи у кримінальний процес закон передбачає наділення її відповідним процесуальним статусом чи ні, та за допомогою правових засобів усунути виявленні недоліки, закріпивши або змінивши правове становище особи в рамках кримінального судочинства.

Що стосується статусу індивідуального, то як ми вказували, він визначається на базі галузевого, але обов'язково з урахуванням особливостей, призначених статусу певного учасника, з належними йому загальними та спеціальними властивостями.

Список літератури: 1. Корнуков В.М. Конституционные основы положения личности в уголовном судопроизводстве. Саратов, 1987. 2. Матузов Н.И. Правовая система и личность. Саратов, 1987. 3. Кучинский В.А. Личность, свобода, право. М., 1978. 4. Витрук Н.В. Основы теории правового положения личности в социалистическом обществе. М., 1979. 5. Лукашева Е.А. Право, мораль, личность. М., 1986. 6. Янович Ю.П. Проблемы совершенствования процессуального статуса подозреваемого и обвиняемого. / Автореф. ... канд. юрид. наук (12.00.09). Х., 1990. 7. Демократия и правовой статус личности в социалистическом обществе / Отв. ред. В.М. Чижиквадзе. М., 1987.

Надійшла до редколегії 10.11.2000

В.Ю. Кузьміна, викладач Нац. ун-ту внутр. справ

РЕКОНСТРУКЦІЯ ВТРАЧЕНИХ КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ: ЦІЛІ, ЗАДАЧІ І ЗНАЧЕННЯ

Втрата кримінальних справ в силу різноманітних причин мала і має місце в діяльності органів дізнання і попереднього слідства. Останнім часом кількість втрачених справ збільшилася. Тим часом, саме органи дізнання і слідства нерідко приховують випадки втрати кримінальних справ. У зв'язку з цим виникає необхідність підкреслити важливість негайної реконструкції справи, її цілі і задачі.

Кримінальний процес функціонує заради досягнення визначених цілей і рішення сукупності кримінально-правових, кримінологічних, кримінально-процесуальних задач. До числа останніх ст. 2 КПК України відносить охорону прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, що беруть участь у провадженні в справі; швидке і повне розкриття злочинів; викриття винних і забезпечення правильного застосування Закону з тим, щоб кожний, хто скоїв злочин був притягнутий до відповідальності, і жодний невинний не був покараний. Названі задачі вирішуються в кримінальному процесі на основі матеріалів закінченого провадження кримінальної справи. Відсутність останнього робить неможливим рішення зазначених задач. Отже, втрата кримінальної справи ставить під загрозу захист прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, розкриття злочину, викриття винних у вчиненні злочину осіб, забезпечення реалізації їхньої кримінальної відповідальності.